

ספרות עברית וכללית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי")
פרק שני: דרמה (מחזה מודרני)
פרק שלישי: ספר קריאה
הפרק הראשון במבחן (שירה) הוא **חובה** (60 נקודות).
מן הפרקים השני והשלישי יש לבחור בפרק אחד ולענות על השאלות לפי ההוראות בו (40 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת היצירות.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — שירה

שירים מן המחצית השנייה של המאה ה־20 בנושא "החברה הישראלית — בין שבר לאיחוי"
(60 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-6 (לכל שאלה — 30 נקודות).

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

נַעֲרָה מִן הַקְּטָמוֹנִים (חַתָּר־אֶרֶךְ) / מירי בן שמחון

נַעֲרָה שְׁחוּרָה עִם חֲטָטִים בַּפָּנִים
עֲלִיזָה אֶלְפִנְדְּרִי
בְּמִקּוֹם שְׁנוּעֵד לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים
מְכַבֶּסֶת אֶת בְּגָדֶיהָ
5 כְּמִי שֶׁעוֹשָׂה הַטוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים
אַחַר כֵּךְ תִּדְיַח רִצְפָּה
וְתִתְקַן פְּרָחִים בְּאֶגְרָטֵל
הִיא מִתְאִיָּמָה אֶת צֶבַע הַחֲלָצָה לְחֻצָּאִית
הִיא לֹא שׁוֹמֵה עַל הַחֲטָטִים בַּפָּנִים
10 הִיא שׁוֹמֵה עַל זֶה שֶׁכָּבָה עֲבָה שֶׁל "מִיָּק אֶפ"
וְלֹא רוֹאִים כָּל כֵּךְ.
בְּכֻלָּל זְכוּיֹתֶיהָ וְהַצְלָחוֹתֶיהָ לֹא תְלוּיֹת בָּזָה
הִיא מְקַפֵּדָה לְמֵלֵא אֶת חוֹבוֹתֶיהָ לְפִי הַסֵּדֶר
וְאֲמוּנָה הֵיטֵב עַל מִי "בְּסֵדֶר" מִי "לֹא בְּסֵדֶר".
15 מִדֵּי פַעַם יֵשׁ לָהּ הַתְּפָרְצִיּוֹת, אֲבָל בְּצִדְקָה
בְּהַתְחַשֵּׁב בְּעֵבֶדָה שֶׁכָּל כֵּךְ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים לֹא יוֹדְעִים אִיךְ לְהַתְנַהֵג
זֶה הֵטְבַע שְׁלָהּ
הִיא לֹא סוֹבֵלֶת אֶת כָּל אֵלֶּה שְׂאוֹמְרִים שְׁטוּיֹת
שְׂאִין לָהֶם טַעַם
20 וְשֵׁלֵא שׁוֹמְרִים עַל הַכְּבוֹד שְׁלָהֶם
אֲמָא שְׁלָהּ מִתָּה מֵהַתְקַף לֵב כְּשֶׁהִיָּתָה קִטְנָה
וְאֲבָא שְׁלָהּ שְׁרֵת בְּבֵית־סֵפֶר מְמַלְכֶתִי דָתִי עַל יַד הַבַּיִת
הִיא אוֹהֶבֶת אֶת הָאֵחַ שְׁלָהּ יַעֲקֹב
שֶׁהַתְקַדָּם בְּחַיִּים
25 וְהוּא אֲדַמִּינִיסְטְרָטוֹר בְּמַחֲלֶקֶת הַמְּשָׁק שֶׁל הָאוּנִיבֶרְסִיטָה
אַחֲרָאֵי עַל כֵּךְ וְכֵךְ עוֹבְדִים
שֶׁמְקַבְּלִים אֶת הַמְשָׁכָרֶת מִיָּדוֹ וְנוֹתְנִים לוֹ כְּבוֹד.

היא כְּתִבְנִית וּמִסְפִּיקָה 120 מְלִים בְּדָקָה
הָעֲבוּדָה זֶה הַדָּבָר הַכִּי חָשׁוּב בְּשִׁבְלָה בְּחַיִּים
כָּל בֶּקֶר בִּי 7:30 בְּדִיוּק רֹאִים אוֹתָהּ בַּתְּחִנָּה 30
(יֵשׁ לָהּ קְבִיעוֹת וְגַם הַפְּנִסְיָה שְׁלָה מְסֻדָּרָת).
בְּשָׂעוֹת הַפְּנוּיוֹת הִיא סוֹרְגַת גּוֹבְלָנִים
שְׁקִנְתָּהּ בְּעִיר הָעִתִּיקָה בְּשֶׁבֶת.
אֲשֶׁר מִתְקַשֵּׁר לַפְּעָמִים מִן הַמוֹסָף
אֲבָל הִיא לֹא מְרָאָה לוֹ פָּנִים כָּל כֶּף 35
זֶה טוֹב בְּשִׁבְלִי שֶׁיֵּדַע שֶׁהִיא רְצִינִית
וְשֶׁלֹּא יִחְשַׁב שֶׁהִיא תִּסְכָּם לַפְּנֵי הַחֲתָנָה.
לַפְּעָמִים הִיא יוֹצֵאת עִם אָח שְׁלָה יַעֲקֹב לְסָרְט
מְגַלַּח לְמִשְׁעֵי וּבְנִיעָלִים מְצַחֲצָחוֹת
וְכָל הַשְּׂכוֹנָה רוֹאָה שֶׁהִיא מְבַלָּה 40
וְהַשֵּׁם שְׁלָה נִשְׁאָר נָקִי.
כָּלֵם בְּשִׂכּוֹנָה יוֹדְעִים שֶׁעֲלִיזָה הִיא בַּחוּרָה לֵלֵא רַבֵּב
אוֹמְרֵת "שְׁלוֹם" ו"מָה שְׁלוֹם הַיְלָדִים"
יוֹדַעַת לְתַפֵּר וְיוֹשֶׁבֶת בְּבֵית
בַּחוּרָה רְצִינִית. 45
יוֹם יְבוֹא וְהַמְּזָל שְׁלָה יְבוֹא גַם כֵּן
יְבוֹא בַּחוּר לְעִנְיָן וְהִיא תִּתְחַתֵּן
וְתוֹלִיד יְלָדִים שֶׁיִּגְדְּלוּ בְּעִזְרַת הַשֵּׁם
וְיַעֲרִיכוּ אֶת הָאִמָּא שְׁלָהֵם.

בשורות 38-41 בשיר נאמר על עליזה אלפנדרי:

לַפְּעָמִים הִיא יוֹצֵאת עִם אָח שְׁלָה יַעֲקֹב לְסָרְט
מְגַלַּח לְמִשְׁעֵי וּבְנִיעָלִים מְצַחֲצָחוֹת
וְכָל הַשְּׂכוֹנָה רוֹאָה שֶׁהִיא מְבַלָּה
וְהַשֵּׁם שְׁלָה נִשְׁאָר נָקִי.

הסבר כיצד היחס של עליזה אלפנדרי כלפי מוסכמות חברתיות בא לידי ביטוי בשורות אלה.
בסס את דבריך על שלוש דוגמאות נוספות מן השיר.

2. לפניך שיר בלי שם המתחיל במילים "סלימה את דומעת" מאת אמירה הס. קרא את השיר, וענה על השאלה שאחריו.

1 בית
 סְלִימָה אֶת דּוֹמְעֵת שָׁם עֲדִין לַיָּד הַפְּרִיז'יָדֵר עִם בְּלוֹק הַקְּרוֹחַ עַל
 הַעֵינַיִם שְׁלִי
 זֶה הָיָה בְּצָרִיף הַפַּח
 שׁוֹם קוֹסִים מְאָרָץ עוֹצוּ לִי לְאֵן לְרוֹץ לֹא בָּא
 מְמַסְמֶרֶת נִפְשִׁי שְׁלֹא תִפְרַח
 עֲמַדְתִּי לְיָדְךָ סְלִימָה וְלִילָה בְּמַעֲבָרָה חֲלַף מַעְלִינוּ כְּמוֹ צֶל כְּבֵד

2 בית
 יֵשׁ לִילוֹת שְׂאֲרוֹן קַקְטוּסִים מְעַקְצִים בְּלִשׁוֹן וּבְגוֹף
 כִּי אֶכְלְתִּי מִפְּרִי דַעַת הַצֶּבֶר

3 בית
 הוּ רֵיחַ נְרַקִּיסִים מְשֻׁכָּר
 מוֹשֵׁף רְגֵלִי יֵלֵד לְרוֹץ עֵמֶק בְּתוֹךְ בְּצַת נַחַל קִישׁוֹן
 וְזָרִים בְּיָדָיו -
 רִיצַת בְּקָר חֲלוּמָה אֶל לַע הַבְּצוֹת הַמְּרֵהִיב
 הַקִּיצַתְנִי אֶל בְּקָר שְׂכָלוֹ שְׂכָר וְשַׁעַת בֵּין שְׂמִשׁוֹת אֲדִירָה
 חֲפָנָה אֶל תּוֹכֶיךָ יֵלְדָה קֶלֶת גּוֹף נוֹשְׂמַת נוֹף
 פְּרוֹשׁ לְכָל גּוֹלָה אֶל עוֹלָמוֹ.

4 בית
 הֵייתִי עֲשׂוּיָה מְשִׁי טְהוֹר וּמְלֻמָּלָה
 וְנִפְשִׁי מְסֻרָקָת בְּפֶרֶח מְסֻרָק שׁוֹלְמִית

5 בית
 מֵה לָךְ סְלִימָה טָרֵם נוֹלְדָת נִסְפִית אֶל יָמִים גְּקֻשִׁים וְאֶת עוֹדֶךָ
 נָצוּן מִתְהַפֵּף לְאִשָּׁה בְּעוֹלַת אִישׁ, יֵלְדָה יְתוּמָה מְאֹב
 וְאִין לָה חוּבָק. וְרַק אֲנִי נִצְבֶּתִי לָךְ מְרַחוֹק עַל שְׂפֵת הַיָּאוֹר
 מְאֻסָּפֶת אוֹתְךָ אֶל תּוֹכִי גְרָה אֲסוּפִית

6 בית
 עֵינֶיךָ כֹּה קִטְנוֹת וְיוֹקְדוֹת רָגַשׁ סְתוּם
 כְּמוֹ חֵד חֲנִית
 כְּמוֹ יְהִלּוּם מְלֻטָּשׁ
 בֵּין עֵי חֲרָבוֹת שׁוֹמְחֶתְךָ
 עוֹד בְּךָ דְּקָלִים וְעֵסִים הַתָּמָר.

הצג שלוש מן התמונות בשיר, והסבר את תרומתן לעיצוב דמותה של האם (סלימה) ולעיצוב דמותה של הבת (המשוררת).

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

והגירת הורי / יהודה עמיחי

והגירת הורי לא נרגעה בי.
דמי ממשיך עדיו לשקשק בדפנותי
גם אחר שקבר הנח הפלי על מקומו.
והגירת הורי לא נרגעה בי.
רוחות זמן רב על אבנים. 5
האדמה שוכחת צעדי דורכים בה.
גורל נורא. קטעי שיחה אחר חצות.
השג ונסיגה. לילה מזכיר ויום משפח.
עיני שהסתכלו זמן רב לתוף מדבר גדול
ונרגעו מעט. אשה אחת. כללי משחק 10
שלא הסבירו לי היטב. חקי כאב וכבד.
עוד עכשו לבי, בקשי ישתכר
בלחם אהבתו היומיומית. הורי במו הגירתם.
על אם הדרה, בה אני תמיד יתום בלי אם,
צעיר מדי בשביל למות, זקן מדי למשחקים. 15
ועיפות חוצב וריקנות המחצבה בגוף אחד.
ארכאולוגיה של עתיד, בתי נכות
של מה שלא היה. והגירת הורי
לא נרגעה בי, ומעמים מרים למדתי
שפות מרות למען שתיקתי 20
בין הבתים, אשר דומים לאגיות תמיד.
וכבר עורקי וגם גידי כסבך
של חבלים שלא אתיר. ואחר-כך
מותי וסוף להגירת הורי.

בשורה 21 בשיר המשורר אומר "בין הבתים, אשר דומים לאגיות תמיד".
הסבר כיצד המצב הרגשי והקיומי של המשורר בשיר כולו בא לידי ביטוי בדימוי הבתים לאוניות. הדגם את דבריך.

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ספור על הסבתא / אריה סיון

אתה רוצה לדעת מה היה פה פעם במקום הזה
לפני הכביש והבתים ואילנות הסרק?
חול היה פה פעם במקום הזה, חול בתולי
וסבתך היתה הולכת פה מתחת לשקמה
5 וצפרים היו תוקעות מקוריהן בפרי הלא מוגן
ומציצות מעל ראשה את ציצי המלחמה הנוראה מכל –
המלחמה על שטח המחיה.
וסבתך, עלמה תמה, חשבה לפי תמה
כי אלו הן סימפוניות מפלאות
10 לכבוד השחר הבוקע מחדש,
אולי אפילו לכבודה.
וזה הביא אותה להתישב פה, במקום הזה –
ואת השאר אתה יודע, בודאי.

בשורה 8 בשיר כתוב: "וסבתך, עלמה תמה, חשבה לפי תמה"

על פי שורה זו ועל פי השיר כולו, מהו לדעתך היחס של המשורר כלפי סבתו וכלפי מה שהיא מייצגת?
הסבר והדגם את דבריך.

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

על שתיקתם של התימנים / אהרן אלמוג

אֵל בֵּית סָבִי בָּאוּ תִימָנִים מִמְּחֶנֶה יוֹסֵף
יָשְׁבוּ וְשָׁתְּקוּ
כְּשֶׁאָחֵד שָׁר הַשָּׁנִי חֶכֶה
כִּי גִדְּלִיתִי בֵּין נְהֻמָּה
לְשִׁתִּיקָה
עֲכָשׁוּ הַתְּקִינִי לְאָבִי טֹלְפוֹן וְהוּא יוֹשֵׁב
וּמְחַכֶּה לְצִלְצוֹל
שְׁמוֹנִים שָׁנָה שָׁתַק שָׁתְּקוּ אֲבוֹתָיו
עֲכָשׁוּ הוּא רוֹצֵה שִׁיקְשִׁיבוּ לְדַבְּרִיו

הסבר את התרומה של סוגי השתיקה השונים בשיר ושל קולות וצלילים בשיר לבניית משמעותו.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

מתחת לפני האדמה / אלי אליהו

וַיֵּמָּה לַעֲשׂוֹת שְׂאֲצָלִי
הַנְּתוּחַ הַצְּלִיחַ וּבְגִדֵּד
מִתָּה. וְלֹא נוֹתְרָה
אֶלָּא הַמוֹסִיקָה שֶׁהִיא אָבִי
שׁוֹמֵעַ בְּתַחֲנוּת הַבוֹשָׁה,
כְּשֶׁהִמְתִּין בְּחֻנּוֹן הַתִּתְּקִינִי קִרְקָעִי,
לְקַחַת אוֹתִי אֵל צָבָא הָעָם
בְּדַרְכּוֹ לְעִבּוֹדָה.

וְלֹא אֲשַׁכַּח לְעוֹלָם
אֵת עֲצָב יְדוֹ הַמְּגוֹשֵׁשֶׁת
אֲחֵר הָעֵבְרִית, לְהַחֲלִיף מֵהָר,
לְפָנַי שְׂיוֹצְאִים וְעוֹלָיִם
מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה.

הסבר את הזיכרון שהמשורר מתאר בבית השני בשיר.

מהי התרומה של זיכרון זה להבנת משמעות השיר? הסבר והדגם את דבריך.

פרק שני — דרמה (40 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 7-8.

מחזה מודרני

שים לב: על השאלות 7-8 אפשר לענות רק על פי אחד מן המחזות ברשימה שלפניך.

מי מפחד מווירג'יניה וולף / אדוארד אלבי; משרתם של שני אדונים / קרלו גולדוני; מקווה / הדר גלרון;

שבעה / שמואל הספרי; חשיבותה של רצינות / אוסקר ויילד; מסיבת יום הולדת / הרולד פינטר

7. במחזות מודרניים רבים נחשפים במהלך העלילה פרטים מפתיעים בנוגע לדמויות (מידע על עברן, מניעים נסתרים להתנהגותן ועוד).

תאר פרטים כאלה במחזה שלמדת, והסבר את תרומתם לבניית משמעות המחזה.

8. במחזות מודרניים רבים מתוארת חברה או משפחה שהערכים שלה פגומים.

הסבר והדגם כיצד ערכים פגומים של חברה או משפחה באים לידי ביטוי במחזה שלמדת.

האם במהלך המחזה או בסיומו נרמז שיש אפשרות לתיקון של הערכים? הסבר והדגם את דבריך.

פרק שלישי – ספר קריאה (40 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 9-10.

שים לב: על השאלות 9-10 אפשר לענות רק על פי אחד מספרי הקריאה האלה:

מישהו לרוץ אתו / דויד גרוסמן; המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה / מארק האדון;

החברה הגאונה / אלנה פרנטה; האישה בלבן / וילקי קולינס; סמטת השקדיות בעומריג'אן / דורית רביניאן

9. מה מערער את שגרת החיים של דמות מרכזית בספר שקראת, ואיזו השפעה יש לכך על חייה?
הסבר והדגם את דבריך.

10. בחר בשתיים מדמויות המשנה בספר שקראת שעוררו בך עניין מיוחד וסקרנות.
מדוע דמויות אלה עוררו בך עניין מיוחד? הסבר והדגם את דבריך.
האם לדעתך דמויות אלה ראויות להיות דמויות מרכזיות בספר אחר? נמק את תשובתך.

בהצלחה!